

M|V
I | MCM
LXX
V

Egzegeza SZ – Izbor iz Petoknjižja
srijedom u 16:00
amdg.ffrz.hr

Petoknjižje

(Tora – Zakon)

Božja Riječ na početku velikih religija

doc. dr. sc. Niko Bilić, FFRZ

<http://amdg.ffrz.hr> > nastava > MVI

Kozmos i anthropos

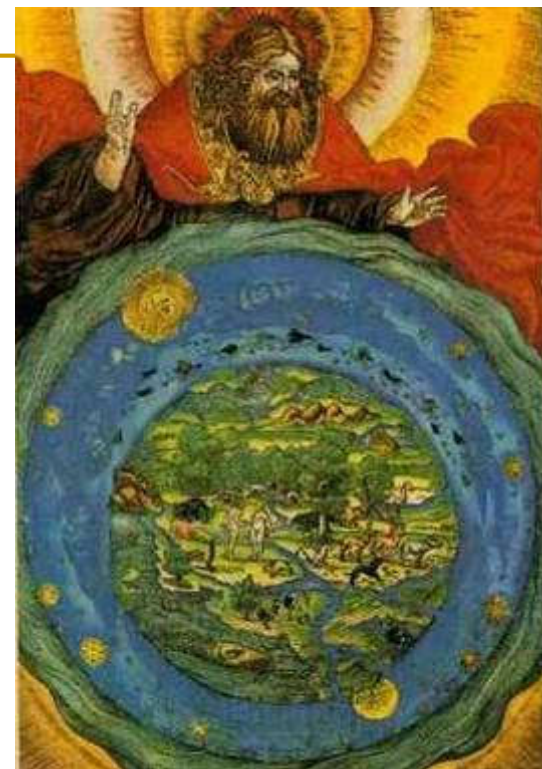
Stvaranje svijeta i čovjeka u Post 1s

Post 1,1-2,4a
makrokozmos

Post 2,4b-25
mikrokozmos

Podrijetlo svijeta

Lucas Cranach,
Stvaranje 1534

- “neka bude” → “i bi” (Post 1,3.9.11):
- svjetlo (3), vode skupljene (9), zelenilo (11)
 - 6x “i reče Bog” → “i bi tako”
- Bog *stvara*: אָבָרָא *bārá’* – Božje djelovanje
Post 1,1; 2,4; 1,21; 1,27; 2,3
 - nebo i zemlja (1,1; 2,4)
 - morske životinje i ptice (1,21)
 - čovjek (3x 1,27);
 - “sve” (2,3)
- Bog *daje ime*: Post 1,5.8.10; 5,2
 - dan i noć (1); nebesa (5); kopno i more (10)
čovjek (5,2)
- Bog *blagoslivlja*: 1,22.28; 2,3
 - Ribe (22); čovjek (28); sedmi dan (2,3)
- sedmi dan:
 - Božji odmor (*šābat* – stati),
sve dovršeno (2,2)
 - blagoslovljen (3)
 - posvećen (3)

Stvorenje s povjerenjem

- שבֹּעַ *šb‘* – “prisegnuti” *nišba‘*
- – “sedam” *šib‘â*
- Dani: Post 1,2-5.6-8.9-13.14-19.20-23.24-31; 2,1-4
 - Refleksija i procjena:
- “i vidje” – “dobro je” טוב *tôb* u
 - Post 1,4.10.12.18.21.25.31 – Na što se odnosi?
 - Svjetlost; kopno i more; zelenilo i drveće; sunce, mjesec i zvijezde; ribe i ptice; kopnene životinje
- Zaključak: 1,31
- “*jako* dobro” – “sve” (v31)

Glagol ברא – 7x

- 1. Bog *stvara* nebo i zemlju (1,1)
- 2. *stvara* morske životinje (1,21)
- 3. *stvara* čovjeka na svoju sliku (1,27)
- 4. *stvara* ga na sliku Božju (1,27)
- 5. *stvara* ga kao muško i žensko (1,27)
- 6. Odmara se od svega svojega djela što ga je *stvorio* (2,3)
- 7. Nebo i zemlja su *stvoreni* (2,4).

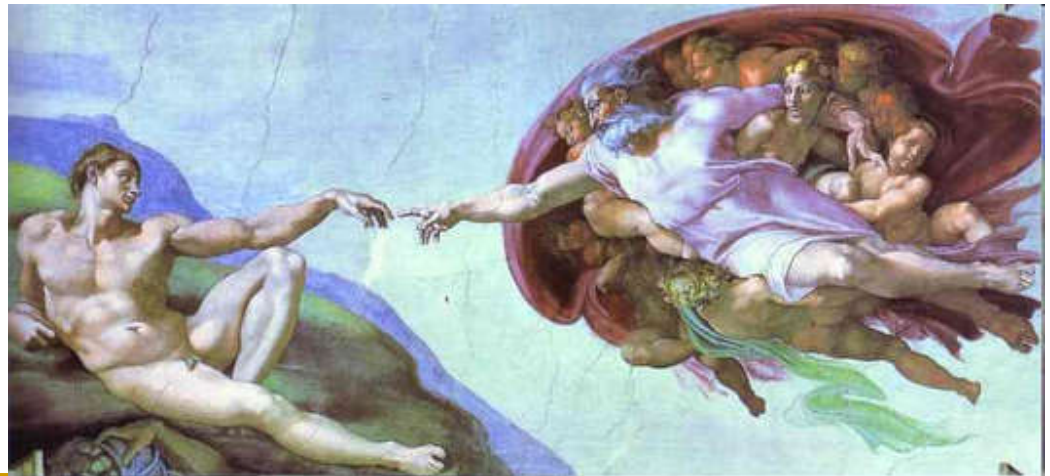
Četiri moguće predaje

- (Ili izvori)
- *jahvistička* (J) – npr. Post 2:
 - slikovitost, antropomorfno o Bogu
 - čovjekov obični život, grešnost
- *elohistička* (E) – ‘*elohîm* Bog, božanstvo
- **deutoronomistička** (D)
 - stil i poruka Pnz (=Deuteronomium)
- **svećenička** (P) – npr. Post 1:
 - red, brojevi, uzvišenost Božja,
 - kult: večer, jutro = večernja i jutarnja žrtva u hramu

Podrijetlo čovjeka

- ***Odakle***: stvorenje (Post 1s),
- **ברא** *bārá'* (3x v27; 3x 5,1s; 6,7)
- **Kao za svemir** (1,1.21; 2,3s)
 - u Post **ברא** ukupno 11x
- ***Kada?*** usp. **1,24**
- **6. dan** (bića na kopnu)
 - unutar kozmosa
 - “djelo dovršeno” (2,2);
 - “jako dobro” (1,31)
- **“Načinimo!”** (1,26)
 - automotivacija

Adam = Čovjek

- ***Od čega*** (Post 2,7)?
- **prah + dah**
- אדם *'ādām* (Post 2,7 אדמה *'adāmâ*)
- **zemljan, zemaljski**
- = עפר מן האדמה *'āfār mîn ha'adāmâ*
- **“prah od zemlje”** koji prima
- נשמת חיים *nišmat hajjîm*
- **“dah života”** od Boga

Svrha

- ***Zašto?***
- **רדה *radâ***
 - gospodariti (1,26.28)
 - ↔ **משל *mašál*** (16s)
- = **עבד *'abád*** (Post 2,5.15) **obrađivati, opsluživati;**
- **שמר *šāmár*** (2,15) **čuvati, obdržavati**
- **napunite zemlju (1,28) ↔**
- **napunite vode morske (22)**

Slika Božja - *jedina*

- צלם אלהים *šélem 'elohîm*
(Post 1,27; 9,6)
 - ⇔ “Ne pravi sebi lika!” (Izl 20,4)
 - “Bogu Božje” (Mk 12,17)
 - Bliskost u Post 5,3?
- Dijete roditelju
- Zajedništvo: načini*mo!* 1,26
 - → stvori *ih* v27
 - Nije dobro da je sam (2,18)
- קרא *qārâ'* prozvati:
 - 2,19; 3,20 (usp. 1,5.8.10)
 - sve životinje; Eva
 - dan, noć (1,5); nebo (8); zemlja, more (10)
- Čovjek u Post 1,28; 5,2; 9,1
- Blagoslovljen
- “Ti ćeš biti blagoslov” (12,2)
 - Abraham
- Melkisedek blagoslivlja (14,19)

Plodnost

- ❑ Prva zapovijed u Post 1,28:
- ❑ = blagoslov
- Budite plodni i rastite!
- פְּרִי (*p^eri*) plod; רַב (*rab*) puno, veliko
 - ❑ U Post 9,1; 35,11:
- Noa – množina (9,1)
- Jakov – u jednini (35,11)

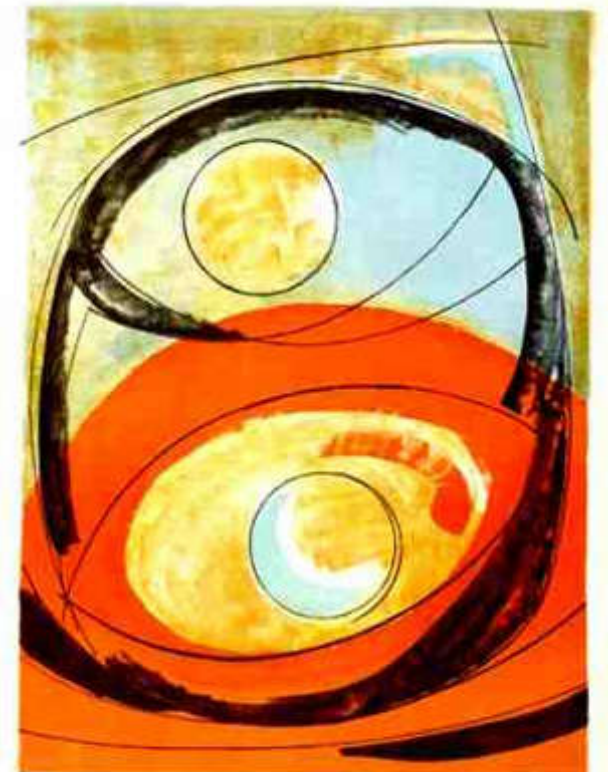

Evolucija na početku Biblije

**Razvoj vrsta u “prvom
izvještaju o stvaranju”**

Složenost (Post 1,1-2,4a)

- **הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ** *haššamájim v^eha'árec* (Post 1,1; 2,1.4)
- **nebo i zemlja**
 - Sve, svemir – usp. “sve” Post 2,3
 - Božanski i ljudski svijet
- **בָּרָא** *bārá'* – stvoriti
- **Kompleksno stvoren (1,4.6s.14.18)**
- **Bog odjeljuje: בָּדַל** *vajjabdel*
 - Svjetlo – tama (4; 18)
 - Vode gore i dolje (6s)
 - Dan – noć (14)

Barbara Hepworth, Postanak, litografija, 1969.

Samostalnost

■ Samostalnost i razvoj kao zadatak

- “prema svojoj vrsti”
1,11.12.21.24.25 (10x)

- Stabla (11.12)
- Trava (12)
- Morske životinje, ptice (21)
- Kopnene životinje (24)
- Zvijeri, stoka, gmizavci (25)

■ Post 1,11.12.29

■ “u sebi svoje sjeme”

- Stabla (11.12)
- Bilje, stabla (29)

■ “budite plodni” 1,22.28

■ “demitologizacija”

- sunce i mjesec
božanstva? (16)
- nebesa također
stvorenje (1,1; 2,1.4)

Egzegeza SZ – Izbor iz Petoknjižja
petkom u 11:00
<http://amdg.eu/tfmvi>

Čovjekovi počeci

Negativna evolucija u Post 1-5

Čovjek stvoren za zajedništvo

- Slika Božja: “načinimo!” (Post 1,26)
- → čovjek: stvori ih (v27)
- Nije *dobro* (!) da bude sam (2,18)
 - *Muško i žensko u 1,27s; 5,2?*
- Stvoreni, blagoslovljeni
 - *Uzajamnost muža i žene u 2,18.20?*
- “kao što je on” (2,18.20) –
koja ide ususret, pred njim je
- “Rebro” (2,22), “bok” – dragocjenost, nutrina, živo tkivo
 - ⇔ ostala bića u 2,19?
 - “od zemlje” (אדמָה *'adamâ* 2,7.19)
- Ista srž: “kost” i “meso” (2,23)

Jedno tijelo

- ❑ Čovjek progovara u Post 2,23:
- u susretu s drugom osobom
- אִשָּׁה \ אִישׁ 'iš/'iššâ:
muž – žena, on – ona (2,23)
- ❑ Međusobni odnos u 2,24?
- prionut će uza ženu (2,24)
 - ❑ *Moja kost, moje meso* (2,23)
 - ❑ Duša se moja k tebi privija (Ps 63,9)
- Jedno tijelo: בָּשָׂר *bašar*, σάρξ [sarks]
– meso, (smrtno) tijelo (Post 2,24)
 - ❑ Zajedništvo i u slabosti, umiranju
 - ❑ “Ostaviti oca i majku”
 - ❑ Osnovati novu obitelj

Prijevvara

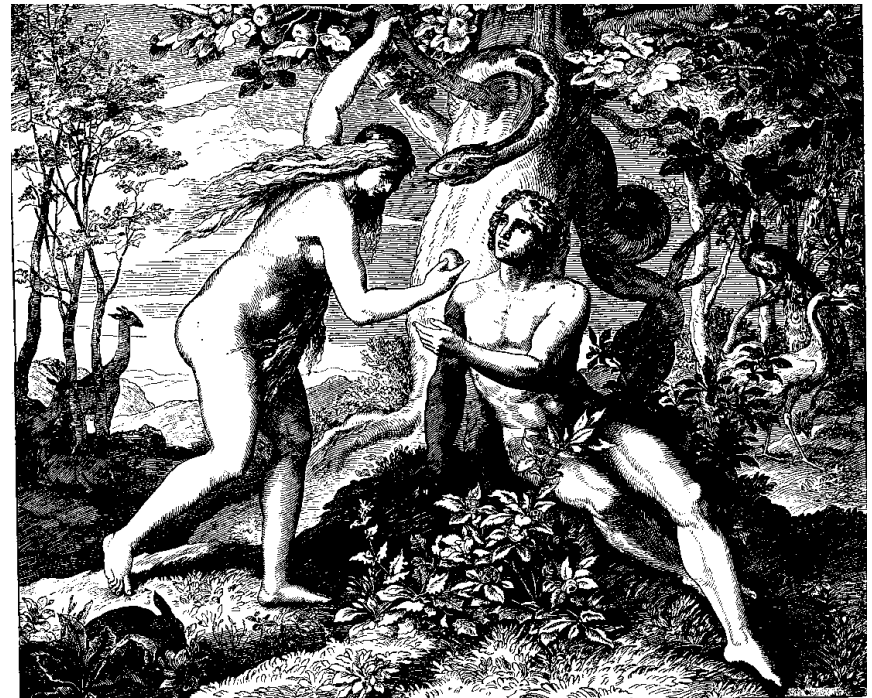
Hieronymus Bosch, Raj zemaljski, 1485-90.
Museo del Prado

- Uloga muža u Post 3,1-5?
- ⇔ “moje” (2,23), “prionuti” (v24)
- **Ijubljena odabranica ostavljena – sama!**
 - Nije dobro da čovjek bude sam (2,18)
- **Žena ispravlja laž iz 3,1:**
 - “smijemo jesti” (3,2)
- **Odakle zna za upozorenje u 3,3: plod drva nasred vrta (usp. 2,17)?**
 - Uspostavlja komunikaciju, sluša i pamti
 - Pooštrava?
 - “jesti” (2,17) → “dirnuti” (3,3)

Zmijske laži

- Univerzalna zabrana:
 - Ni s jednog drveta (Post 3,1 ⇔ 2,16)
 - “slobodno jedi!” (2,16)
- izokrenuto upozorenje (2,17 ⇔ 3,4)
 - “sigurno ćeš umrijeti” (2,17)
 - “ne, nećete” – poetski? (3,4)
- spoznaja zla (עַד יָדָא 3,5)
 - Što Bog do sada vidi (7x)
 - dobro!
 - Nije dobro... (2,18)
- Zbrka: ljudsko *intimno spoznavanje* dobra i zla

Ljudska ranjivost

- ❑ Zajedništvo muža i žene u Post 3,6-8?
- oboje jedu (v6)
- otkrivaju izloženost (v7)
- → skrivaju se (v8)
 - ❑ strah v10 (↔ nisu se stidjeli 2,25)
- Adam progovara Bogu (3,10.12)
 - ❑ Nakon grijeha
 - ❑ Optužuje ženu (v12)
- “Prevarila me zmija” (3,13)
 - ❑ Eva u dijalogu s Bogom
- “poslušao si glas svoje žene” (3,17)
 - ❑ Adam osuđen jer nije *slušao Božji glas*
 - ❑ zemlja prokleta zbog njega (17)

Poslije sloma

- Čovjek daje ime (! Post 3,20)
- majka *svih živih* (3,20)
 - Palima Bog daje novu priliku
- primaju zaštitu od Boga (v21)
- odijelo (v21)
- odvojeni od Boga (v22-24)
 - Zapriječen pristup *drvu života*
- Adam *poznaje* Evu (4,1)
 - **עדה** *jada* – blisko poznavanje (usp. Lk 1,34)
 - što su sve prošli?

© The Fitzwilliam Museum, Cambridge, UK

Nositeljica pra-evanđelja

- “Abela ubi Kajin” (4,25)
- slomljeno majčino srce (4,25)
 - roditelji bez aktivne uloge
- dobivaju sina Šeta (4,25; 5,3)
 - “Bog mi dade drugoga potomka”
 - “Adam je imao još sinova i kćeri” (5,4)
 - ⇔ muke rađanja (3,16; usp. Iv 16,21)
- Bez prigovora, optužbe
- *πρωτοευαγγέλιον protoeuangelion* u 3,15:
- Njezin potomak pobjednik nad zmijom (3,15)
 - Žena u porođaju (Otk 12,2)
 - Od žene bi rođen (Gal 4,4)

